

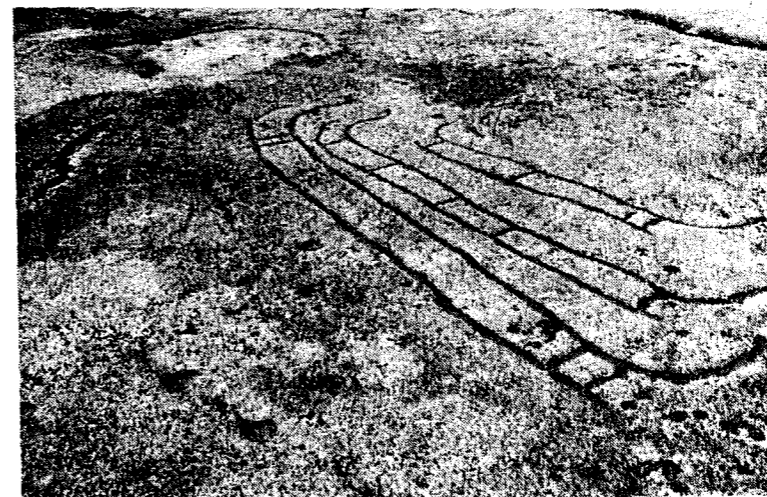
Den osynlige guden

(Mellersta bronsåldern. c:a 1000—800 f. Kr.)

Till de mest fantasieggande och mest gåtfulla av våra minnen från forntiden hör hällristningarna. Man kan bland dem urskilja ett par stora grupper, en norrländsk, där jaktmagi utgör grundvalen för avbildning av djur, och en som omfattar södra och mellersta Sverige och som främst återspeglar religiösa föreställningar och kultiska bruk.

Den senare gruppen har sin förnämsta utbredning i Bohuslän, Östergötland och malarlandskapen, men även i Skåne och Dalsland finns lokaler med intressanta hällristningar. Signifikativt är att ristningslokaler ofta är att finna vid kusterna och vid sjöar. Östergötlands huvudområde är Norrköping, med Fiskeby, Ekensberg, Himmelstalund och Skälv som de förnämsta lokalerna. En märklig ristning finns vid Gärstad i Rystad nära Roxen. Ristningen vid Hästholmen är den som ligger längst inne i landet.

Denna ristning ligger på en bergklack söder om samhället ute i en åker och endast något hundratal meter från Vätternstranden. Huvudparten av bilderna finns på den västra sidan av klacken. Bilderna visar skepp, yxor och skålgropar eller älvkvarnar. Dessutom finns här en liten hjord av djur med horn. Den schematiska teckningen gör det ej möjligt att avgöra vad slag av djur det är fråga om. De avbildade skeppen är bemannade och i ett av skeppen har ett par figurer tolkats som bågskyttar eller möjligen ett kärlekspar.

Hällristning
vid Häst-
holmen.

Foto: Harry
Bergenblad.

Hällristningsbilderna är svåra att tolka. Ett är dock visst. De har, som ovan sagts, med religion och kult att göra. Vissa figurer och symboler kan med säkerhet knytas till fruktbarhetskult. Det gäller bl.a. solbilder och t.ex. bilder av kärlekspar. Den livgivande solen och fruktsambet hos djur och människor var grundvalar i bronsåldersbondens liv och att stå väl med de makter, som befrämjade äring och avel var väsentligt. I detta sammanhang får vi tänka oss hällristningarna som uttryck för kulthandlingar och magiska riter. Bakom hällristningarnas bildspråk ligger måhända en gudstanke och ett fascinerande försök till tolkning har nyligen framlagts.⁵⁾

Med utgångspunkt från religiöst tänkesätt i den östra medelhavs världen, varifrån med säkerhet vår bronsålderskultur rönt påverkan, har åtminstone vissa bilder tolkats som symboler för en gud, som icke fick avbildas. En forskare, som här direkt citeras, kan tänkas ge en förklaring:

”Hur mycket mer självklara bli ej alla dessa fotsulor, som ibland nästan helt fylla vissa ristningsytor, om man antar att det var förbjudet att avbilda guden, på samma sätt som det var förbjudet att avbilda Jehova och att man därför fick nöja sig med allehanda omskrivningar och antydningar, när man skulle lösa den något motsägelsefyllda uppgiften att i bilder på hällar återgiva en anikonisk gudom! Avtrycket av dess fot, skeppet eller vagnen som den osynliga gudomen kom med, och som den helgade gav innehåll genom sitt väsen, detta är några av hällristningarnas väsentligaste bilder.”